

Zeeland aan Zet

Als er **nieuwe kerncentrales**
komen naar Zeeland, hoe blijven
de **lusten en lasten** dan **in**
balans?

Inhoudsopgave

Samenvatting en overkoepelende adviezen	4
Lusten en lasten – balans in samenhang	5
Jong Zeeland: kijk door hun lens	5
Veiligheid moet zichtbaar en voelbaar zijn	6
Blijf in gesprek— lokale kennis is onmisbaar	6
Provincie Zeeland voor alle Zeeuwen	6
Inleiding consultatie	7
Klaarstaan voor wat komen kan	7
Een brede aanpak	7
Het professionele spoor	7
Het publieksspoor	8
De stem van jongeren	8
Zeeland aan zet	8
Resultaten: overkoepelend	10
In cijfers	10
Op straat	12
Veiligheid en gezondheid	15
Principes	15
Concrete voorwaarden	15
Randvoorwaarden	16
In cijfers	16
Op straat	18
Jong Zeeland	18
Onderwijs en arbeid	21
Principes	21
Concrete voorwaarden	22
Randvoorwaarden	22
In cijfers	22
Op straat	24
Jong Zeeland	24

Ruimtebeslag, landschap en natuur	27
Principes	27
Concrete voorwaarden	28
Randvoorwaarden	28
In cijfers	28
Op straat	30
Jong Zeeland	30
Sociaaleconomische structuurversterking	33
Principes	33
Concrete voorwaarden	34
Randvoorwaarden	34
In cijfers	34
Op straat	36
Jong Zeeland	36
Infrastructuur en mobiliteit	39
Principes	39
Concrete voorwaarden	39
Randvoorwaarden	40
In cijfers	40
Op straat	42
Jong Zeeland	42
Overkoepelende bestuurlijke adviezen over proces en aanpak	44
Positionering van Zeeland	44
Bestuurlijke regie en samenwerking	45
Jong Zeeland	46
Toekomstperspectief	46
Hoe we het eerlijk houden	46
Een provincie voor jongeren	47
Mobiliteit speelt een sleutelrol	47
Concrete ideeën	47
Onderzoeksverantwoording	49
Uitgangspunten	49
Consultatievormen	49

Samenvatting en overkoepelende adviezen

In 2025 onderzocht de Maatschap voor Communicatie in opdracht van de provincie Zeeland onder welke voorwaarden nieuwe kerncentrales naar Zeeland kunnen komen. Deze consultatie borduurde voort op het eerdere verschenen **Lokaal Impact Rapport** en consultatietraject van de provincie Zeeland. Het doel van deze nieuwe consultatie is om het eerste voorwaardenpakket van de provincie Zeeland aan te scherpen en dient als voorbereiding op de gesprekken met het Rijk om te komen tot een Rijk-Regiopakket.

Ontwikkel één **sterk verhaal** naar het Rijk.

Om erachter te komen onder welke voorwaarden kerncentrales naar Zeeland kunnen komen, zijn we breed in gesprek gegaan met Zeeuwen: inwoners, jongeren en organisaties. De gesprekken vonden plaats in zalen, op straat en in klaslokalen, en werden aangevuld met een online vragenlijst. Dit eindrapport baseert zich op:

- 844 ingevulde vragenlijsten van Zeeuwse inwoners;
- Straatgesprekken: 499 interacties en 222 inhoudelijke gesprekken;
- Zeven schooldialogen op zes scholen met in totaal 131 jongeren;
- Dialogen met vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, bedrijven en medeoverheden.

De vraagstelling van deze consultatie hebben we onder andere afgeleid uit het Lokaal Impact Rapport en doorvertaald naar vijf thema's: veiligheid en gezondheid, onderwijs en arbeid, ruimte, landschap en natuur, sociaaleconomische structuurversterking, en infrastructuur en mobiliteit.

Per thema hebben we gebundeld wat uit de dialogen naar voren kwam, wat de cijfers uit de vragenlijst laten zien, wat inwoners op straat inbrachten en hoe jongeren daarover dachten. Het jongerenperspectief heeft daarnaast een eigen hoofdstuk gekregen. Samen levert dit een verder uitgewerkte en concretere set voorwaarden op, die in de volgende hoofdstukken wordt toegelicht.

In de volgende paragrafen gaan we in op de belangrijkste bevindingen en onze overkoepelende adviezen voor hoe de provincie kan omgaan met de mogelijke komst van nieuwe kerncentrales.

Lusten en lasten – balans in samenhang

Rond een ontwikkeling zo groot als de mogelijke komst van nieuwe kerncentrales, grijpt alles in elkaar. Succes op het ene terrein is afhankelijk van

succes op het andere. Dat betekent ook dat er weinig ruimte is om onderdelen half te doen. Als één schakel niet goed geregeld is, kunnen de gevolgen groot zijn. Als bouwverkeer bijvoorbeeld de wegen verstopt, heeft dat gevolgen voor de bereikbaarheid van zorg en voorzieningen: een praktisch probleem met directe impact op de leefbaarheid. Zulke knelpunten raken niet alleen aan infrastructuur en leefbaarheid, maar ook aan het vertrouwen dat Zeeland deze ontwikkeling goed kan dragen. Een goede aanpak vraagt dus om een overkoepelende visie op de thema's; op het technisch uitvoerbare vlak, maar ook als het gaat om draagvlak.

Ons advies aan de provincie is om de lusten en lasten in balans te brengen. Zoek balans in de samenhang, herken de knooppunten en voorkom dat een tekort op één project of thema uitgroeit tot een breder probleem. De technische totaalplaat moet kloppen, én de wisselwerking met draagvlak moet kloppen. Beide sporen zijn onmisbaar om de mogelijke komst van nieuwe kerncentrales in goede banen te kunnen leiden.

Jong Zeeland: kijk door hun lens

Jongeren kijken anders naar de toekomst dan volwassenen. Ze hebben vaak nog geen diploma, werk of huis, en leven in een fase waarin nog veel openligt. En juist dat maakt hun perspectief onmisbaar rondom deze ontwikkeling. Omdat jongeren nog moeten kiezen waar hun toekomst ligt, is hun perspectief van belang voor de toekomst van Zeeland. Tegelijkertijd zitten jongere generaties vaak minder vanzelfsprekend aan tafel dan oudere generaties. Als er voor jongeren geen perspectief is om hier te blijven of terug te keren, dan mist Zeeland iets fundamenteels.

Ons advies aan de provincie luidt daarom: bekijk besluiten en plannen door de lens van jongeren. Doe dat waar mogelijk niet voor hen, maar met hen. Wat betekenen keuzes voor hun leven, hun kansen en hun binding aan Zeeland? Om Zeeland toekomstbestendig te maken, moet duidelijk zijn wat jongeren nodig hebben om hier te blijven wonen.

Veiligheid moet zichtbaar en voelbaar zijn

Als we door alle gesprekken heen toch één thema moeten uitlichten, dan is het veiligheid. Niet vanwege gebrek aan technische mogelijkheden, maar juist omdat het in de gesprekken steeds opnieuw naar voren kwam als de ultieme randvoorwaarde - en omdat veel mensen zich er nog niet vanzelfsprekend gerust op voelen.

Veiligheid is niet alleen iets wat geregeld moet zijn, maar ook iets wat gevoeld moet worden. Mensen willen weten wat er gebeurt, wie waarover gaat, en wat er gedaan wordt als er iets misgaat. Ze willen het kunnen zien en begrijpen. Wat op papier veilig is, voelt niet altijd veilig, en wat mensen geruststelt, is niet altijd meetbaar.

Ons advies aan de provincie luidt daarom: sla een brug tussen beleving en beleid als het gaat om veiligheid. Laat zien wat er geregeld is, wees eerlijk over wat onzeker blijft, en neem mensen daarin mee.

Blijf in gesprek— lokale kennis is onmisbaar

De lijst met voorwaarden die er nu ligt, is niet verzadigd. Dat kan eigenlijk niet bij een vraagstuk dat zo complex en veelzijdig is als dit. Maar om nu en in het vervolg toch zo veel mogelijk van de schakels, belangen en afhankelijkheden sluitend te krijgen, zijn lokale mensen en organisaties onmisbaar. Zij kennen de plekken, de belangen, de gevoeligheden en de details die maken hoe Zeeland om kan gaan met deze ontwikkeling.

Ons advies aan de provincie luidt daarom: blijf de stakeholders en de Zeeuwen opzoeken. Blijf checken of keuzes in de praktijk kloppen met wat mensen ervaren en nodig hebben. De provincie heeft regie, maar niet alle antwoorden. De kracht zit in het gesprek. Zo blijft beleid niet op papier, maar in de praktijk geworteld.

Provincie Zeeland voor alle Zeeuwen

Tot slot: deze consultatie is nadrukkelijk geen peiling van het sentiment in Zeeland over kerncentrales of kernenergie. De hoofdvraag luidde: Als er kerncentrales naar Zeeland komen, hoe kunnen we er dan voor zorgen dat de lusten en lasten daarvan in balans blijven?

Toch vinden we het belangrijk om stil te staan bij het sentiment dat wij hebben gehoord. Niet omdat we willen aangeven hoeveel mensen voor of tegen kernenergie zijn, maar omdat we in de gesprekken van de afgelopen maanden een grote diversiteit aan stemmen hebben gehoord. Veel mensen zijn voor, of neutraal. Maar veel mensen zijn dat ook niet.

De provincie gaat niet over de voor of tegen vraag, en richt zich terecht op de hoe-vraag: als de centrales er komen, hoe regelen we dat dan goed? Dat is geen keuze, maar haar bestuurlijke opdracht. Door die vraag nú al te stellen, laat de provincie juist zien dat ze zich bekommert om het lot van Zeeland — door niet af te wachten, maar vroeg in het proces een stap naar voren te doen om de belangen van de regio te behartigen. Maar in die focus op het goede doen, kan het soms lijken alsof er eigenlijk nog maar één weg vooruit is. En de provincie heeft ook een andere taak: om er te zijn voor alle Zeeuwen. Ook voor de Zeeuwen die minder enthousiast tegenover de mogelijke komst van nieuwe kerncentrales staan.

Ons advies aan de provincie luidt daarom: werk aan de hoe-vraag, maar doe dat op een manier die alle Zeeuwen blijft meenemen. Niet iedereen herkent zich in het verhaal dat nu wordt verteld, en dat is deels onvermijdelijk bij een onderwerp dat zoveel raakt. Belangrijk is wel dat het gesprek open blijft en er hiermee ruimte is voor verschillende perspectieven, meningen en ervaringen. Ook binnen vaste kaders kun je blijven luisteren, begrijpen en verbinden.

Inleiding consultatie

Klaarstaan voor wat komen kan

De komst van nieuwe kerncentrales in Nederland is opnieuw onderwerp van gesprek. Of Zeeland daarin een rol krijgt, is nog niet besloten — maar dat Zeeland in beeld is, staat vast. Dat roept vragen op: wat betekent dit voor het landschap, de werkgelegenheid, de woningmarkt en het dagelijks leven in de regio? En hoe kan Zeeland daar op tijd, en met eigen stem, over meepraten?

De provincie is niet tegen de komst van nieuwe kerncentrales, maar vindt dat die alleen aanvaardbaar zijn onder de juiste voorwaarden. Kernenergie kan kansen bieden voor werkgelegenheid en de energietransitie, maar brengt ook risico's mee voor leefomgeving, veiligheid en landschap. Daarom wil Zeeland nu al in gesprek met inwoners, jongeren, bestuurders en organisaties, zodat ze in 2026 goed voorbereid het gesprek met het Rijk kan voeren over het Rijk-Regiopakket waarin die voorwaarden worden vastgelegd.

Eerder onderzocht het Lokaal Impact Rapport de mogelijke gevolgen van kerncentrales voor economie, ruimte, natuur en samenleving. Deze consultatie borduurt daarop voort. De centrale vraag luidde: *als er kerncentrales naar Zeeland komen, hoe kunnen we er dan voor zorgen dat de lusten en lasten daarvan in balans blijven?* De antwoorden helpen de provincie om goed onderbouwd, met kennis van de regio en gevoel voor wat hier leeft, het gesprek met het Rijk te voeren over de toekomst van kernenergie in Zeeland.

Een brede aanpak

De mogelijke komst van nieuwe kerncentrales raakt aan vrijwel alles wat Zeeland sterk en kwetsbaar maakt: werk en opleiding, ruimte en natuur, veiligheid en gezondheid, infrastructuur en brede welvaart. Om te begrijpen wat mensen rechtvaardig en evenwichtig vinden, moet je luisteren naar wie in die thema's werkt én wie er dagelijks mee leeft.

Daarom hebben we gekozen voor een brede, tweesporige aanpak: één spoor waarin professionals hun kennis en praktijkervaring inbrachten, en één spoor waarin inwoners, jongeren en lokale gemeenschappen hun perspectief deelden. Samen geven die gesprekken een samenhangend beeld van hoe Zeeland denkt over de voorwaarden waaronder kerncentrales hier een plek zouden kunnen krijgen.

Het professionele spoor

Het professionele spoor betrof een breed netwerk van Zeeuwse organisaties uit onderwijs, zorg, bedrijfsleven, energie, toerisme, natuur, bestuur en meer. Samen verkenden zij wat er geregeld moet zijn als kerncentrales naar Zeeland komen, en wat er nodig is om de effecten goed op te vangen.

Een kerngroep hielp het proces duiden en verdiepen, terwijl in overleg met gemeenten bestaande voorwaarden verder zijn aangescherpt. Zo ontstond een gedeeld beeld van wat haalbaar is, wat zorg vraagt en waar samenwerking noodzakelijk is.

Het publieksspoor

Het publieksspoor betrof inwoners, jongeren en lokale gemeenschappen bij het gesprek. De mogelijke komst van kerncentrales is immers niet alleen een bestuurlijk of technisch vraagstuk, maar raakt ook de dagelijkse leefwereld van mensen.

Via een online vragenlijst konden Zeeuwen aangeven wat zij belangrijk vinden, per thema en overkoepelend. Daarnaast zijn straatgesprekken gevoerd in de zes Zeeuwse regio's (Tholen, Zuid-Beveland, Zeeuws-Vlaanderen, Schouwen-Duiveland, Walcheren en Noord-Beveland). Mensen vertelden in eigen woorden wat ze verwachten, wat hen zorgen baart en wat behouden moet blijven.

De stem van jongeren

Als onderdeel van het publieksspoor zijn ook jongeren nadrukkelijk betrokken. Dat was belangrijk, want de beslissingen die nu worden voorbereid, raken vooral hun toekomst. Op scholen gingen we met hen in gesprek over hoe het is om hier nu te wonen, wat ze missen en of ze zich hier een toekomst kunnen voorstellen.

Voor veel jongeren ligt kernenergie ver weg, maar hun antwoorden raakten wel de kern: eerlijkheid, kansen en toekomst in eigen regio. In een provincie waar veel jongeren vertrekken, zegt hun blik veel over hoe aantrekkelijk Zeeland nog voelt om in te wonen en te blijven.

Hun perspectief is daarom meer dan een aanvulling — het is een kompas. Jongeren laten zien hoe keuzes van nu doorwerken in de toekomst van Zeeland zelf. Daarom laten we hun stem op twee manieren terugkomen in dit rapport: als een apart hoofdstuk, en ook verweven in de andere thema's. Hun blik verdient een eigen plek, maar mag niet los komen te staan van het geheel.

Zeeland aan zet

De volgende hoofdstukken laten zien wat de gesprekken en consultaties samen hebben opgeleverd. Deze consultatie borduurt voort op het Lokaal Impact Rapport, waarin is onderzocht wat de komst van nieuwe kerncentrales kan betekenen voor Zeeland. De inhoud uit dat rapport is doorvertaald naar vijf thema's. De volgende thema's vormen de inhoudelijke basis voor deze consultatie. Per thema wordt beschreven wat volgens organisaties, gemeenten en partners geregeld moet zijn. Ook staat er wat inwoners en jongeren belangrijk vinden, waar zij kansen zien of juist zorgen hebben.

- **Arbeidsmarkt en onderwijs** – de bouw en exploitatie van kerncentrales vraagt om veel personeel. Hoe kan Zeeland de benodigde mensen opleiden, aantrekken en behouden, zowel tijdens als na de bouw?
- **Ruimte, landschap en natuur** – de centrales en bijbehorende energie-infrastructuur nemen ruimte in beslag en beïnvloeden het Zeeuwse landschap. Hoe kan dat zorgvuldig worden ingepast?
- **Veiligheid en gezondheid** – de komst van kerncentrales roept vragen op over fysieke en mentale veiligheid. Hoe worden inwoners beschermd? Hoe maken we veiligheid zichtbaar en voelbaar? En hoe behouden we het vertrouwen in een veilige leefomgeving?
- **Infrastructuur en mobiliteit** – de bouw en het onderhoud van centrales brengen veel transport en verkeer met zich mee. Wat betekent dat voor de bereikbaarheid en infrastructuur?
- **Sociaaleconomische structuurversterking** – de komst van kerncentrales brengt investeringen, banen en voorzieningen met zich mee. Hoe kan Zeeland ervoor zorgen dat deze ontwikkeling blijvend bijdraagt aan de brede welvaart in de regio?

De opbrengst bestaat niet alleen uit concrete voorwaarden. In de gesprekken kwamen drie soorten inzichten naar voren, die samen laten zien hoe Zeeland naar de toekomst kijkt:

- **Principes** – de waarden en overtuigingen die richting geven aan hoe Zeeland met dit onderwerp wil omgaan;
- **Voorwaarden** – de zaken die volgens betrokkenen geregeld moeten zijn om de komst van kerncentrales verantwoord mogelijk te maken;
- **Randvoorwaarden** – de randzaken en omstandigheden die nodig zijn om die plannen uitvoerbaar en eerlijk te houden.

In de volgende hoofdstukken worden deze thema's één voor één verder uitgewerkt. Eerst kijken we echter naar het geheel: welke kansen en zorgen Zeeuwen hebben, hoe zij thema's onderling waarderen en waar hun prioriteiten liggen.

In een provincie waar veel jongeren vertrekken, **zegt hun blik veel** over hoe aantrekkelijk Zeeland nog voelt om in te wonen en te blijven.

Resultaten: overkoepelend

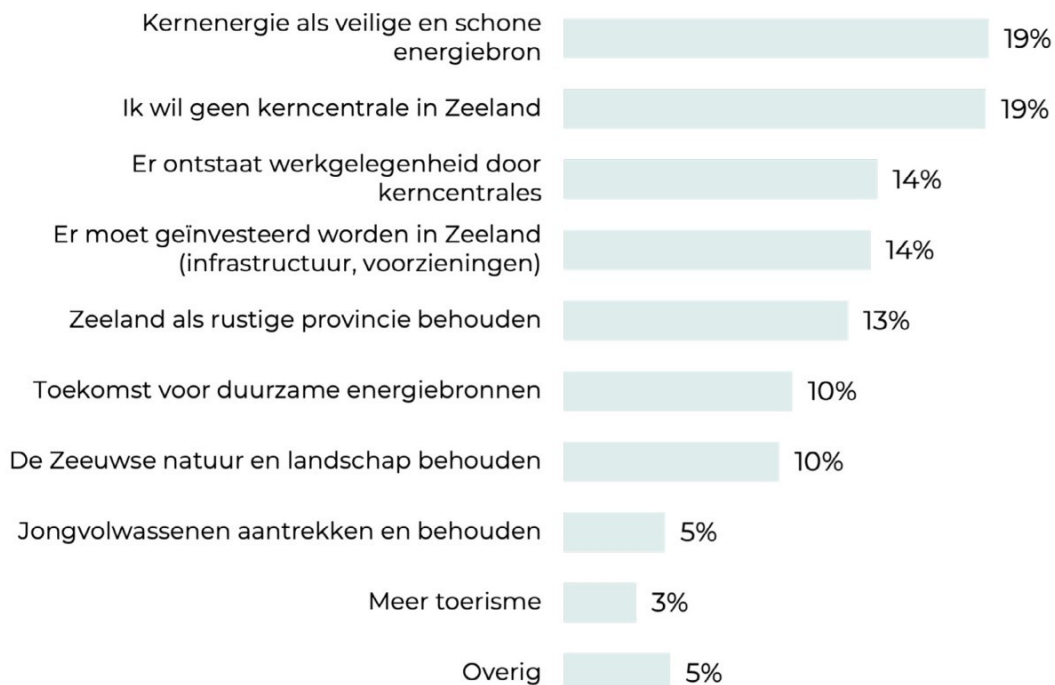
De beleving van het onderwerp kernenergie laat zich niet altijd vangen in afzonderlijke thema's. De volgende overkoepelende bevindingen helpen scherp te krijgen hoe de Zeeuwen het onderwerp en de thema's ten opzichte van elkaar beleven.

In cijfers

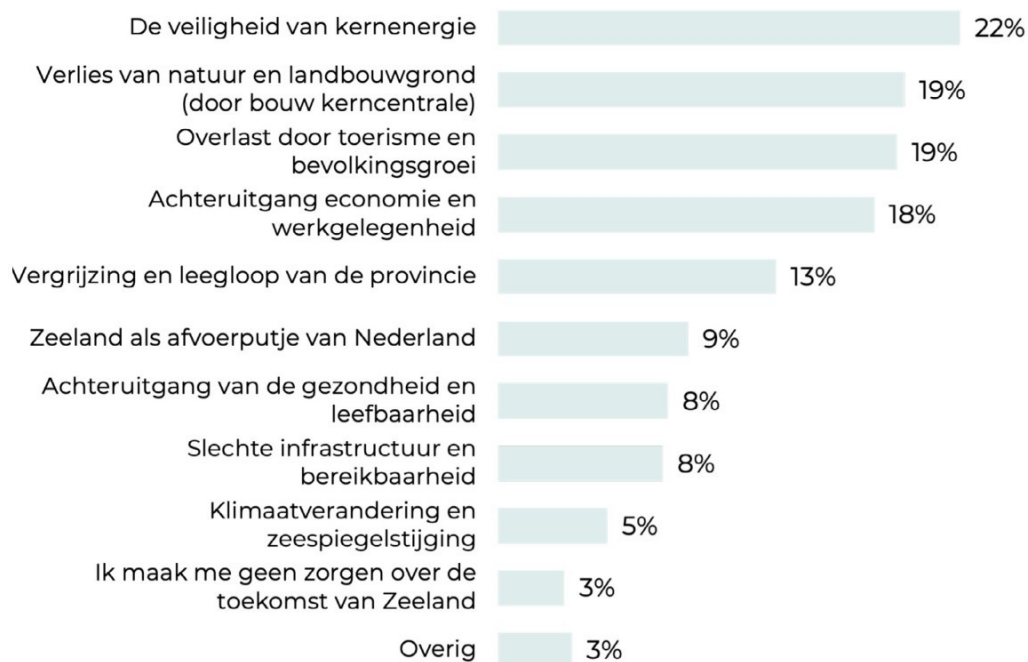
In de vragenlijst konden inwoners eerst reageren op twee open vragen: *"Welke kansen zie jij voor de toekomst van Zeeland?"* en *"Waar maak jij je zorgen over als je denkt aan de toekomst van Zeeland?"* Daarbij stond vermeld: *"Je mag iets zeggen over kernenergie, maar dat hoeft niet. Je mag ook iets zeggen over Zeeland in het algemeen."*

Aansluitend konden deelnemers aangeven welk van de volgende vijf thema's zij het belangrijkste vinden voor de toekomst van Zeeland: veiligheid en gezondheid, onderwijs en arbeid, ruimtebeslag, landschap en natuur, en sociaaleconomische structuurversterking.

Welke kansen zie jij voor de toekomst van Zeeland?

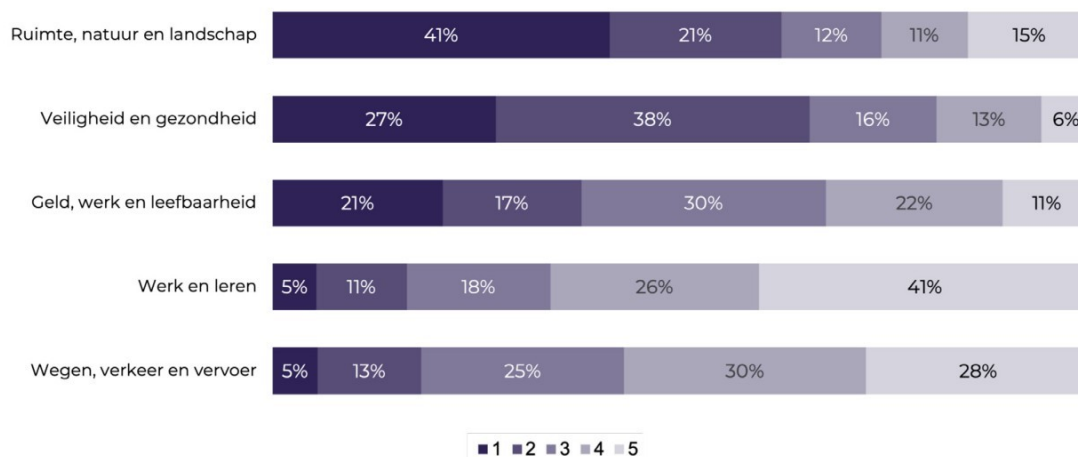

Waar maak jij je zorgen over als je denkt aan de toekomst van Zeeland?

Welk thema vind jij het belangrijkste?

Orden op een schaal van 1 (meest belangrijk) tot 5 (minst belangrijk)

Op straat

In de straatgesprekken vroegen we deelnemers om hun eigen perspectief op de toekomst van Zeeland te delen. Zij reageerden op de volgende vragen:

- *Stel, ik spreek morgen met een bestuurder van de provincie Zeeland. Hoe kan ik in één of twee zinnen het best uw gevoel of mening over de mogelijke komst van kerncentrales in Zeeland verwoorden?*
- *Welke verandering zou u in Zeeland willen zien als er kerncentrales komen?*
- *Wat vindt u dat absoluut niet mag ontbreken in de afspraken over kerncentrales in Zeeland?*
- *Wat zou u zelf als eerste prioriteit stellen als er kerncentrales in Zeeland komen?*

Uit de gesprekken over gewenste veranderingen, prioriteiten en wat volgens hen niet mag ontbreken, kwamen enkele duidelijke lijnen naar voren. Veiligheid blijft het vaste vertrekpunt: inwoners willen dat Zeeland goed voorbereid is, met heldere afspraken over rampenplannen, vluchtroutes, opslag van kernafval en toezicht. Veiligheid gaat daarbij niet alleen over techniek, maar ook over je veilig voelen – op de hoogte gehouden worden en zekerheid dat er juist wordt gehandeld als het nodig is. Daarnaast vinden mensen dat de komst van kerncentrales zichtbaar iets moet opleveren voor Zeeland zelf. De baten moeten lokaal landen: in banen, betaalbare energie, voorzieningen en kansen voor jongeren. Voor wat hoort wat, klonk vaak. Het gevoel dat Zeeland meedoet en meedeelt, is essentieel voor draagvlak.

Ook zorg voor landschap, leefbaarheid en samenhang vormt een rode draad. Inwoners willen dat natuur en rust behouden blijven, dat infrastructuur en woningbouw zorgvuldig worden gepland en dat ze goed worden betrokken en geïnformeerd.

De reacties op de vraag "Stel, ik spreek morgen met een bestuurder van de provincie Zeeland — "Hoe kan ik in één of twee zinnen het best uw gevoel of mening over de mogelijke komst van kerncentrales in Zeeland verwoorden?" liepen uiteen. Sommigen waren uitgesproken tegen kernenergie, anderen zagen het als onvermijdelijk of wenselijk. Tussen die uitersten klonk vooral de roep om zorgvuldigheid:

beslis niet te snel, maar ook niet te laat.

De toon was nuchter, soms wantrouwig, soms hoopvol - met de gedeelde wens dat Zeeland niet de dupe, maar de deelnemer wordt van wat komen gaat.

- **Steun, direct of onder voorwaarde:**
"Als het veilig is en goed geregeld, prima."
- **Twijfel, nuance, behoefte aan meer informatie:**
"Een beetje angst voor de veiligheid, maar wel een energietekort dus wat is het alternatief?"
- **Pragmatisme:**
"Als het moet, dan moet het."
- **Weerstand:**
"Wij zijn het afvalputje, en we krijgen niks terug."

Ik maak mij zorgen over kernafval, hier is nog geen oplossing voor. We kunnen de komende generatie niet opzadelen met honderdduizend jaar aan radioactief afval.

Veiligheid en gezondheid

Als er iets goed geregeld moet zijn, dan is het veiligheid en gezondheid. Veel mensen begrijpen dat kernenergie streng wordt bewaakt, maar weten vaak niet precies hoe dat werkt of wat ze zelf moeten doen als er iets misgaat.

Veiligheid gaat over vertrouwen: in de techniek, in de overheid en in elkaar. Dat vraagt niet alleen om duidelijke afspraken en crisisplannen, maar ook om openheid, zichtbaarheid en oefening. Wat op papier veilig is, moet in de praktijk ook zo voelen.

Principes

1. Transparante communicatie over veiligheid en risico's

Inwoners verdienen duidelijke informatie over wat nieuwe kerncentrales kunnen betekenen voor hun veiligheid. Wees eerlijk en proactief in de communicatie over risico's en voorzorgsmaatregelen. Maak beschikbare technische informatie transparant, begrijpelijk en goed vindbaar.

2. Het gevoel van veiligheid is even belangrijk als technische veiligheid

Veiligheid gaat niet alleen over wat aantoonbaar goed geregeld is, maar ook over hoe mensen dat beleven. Onzekerheid kan ontstaan door principiële zorgen, maar ook door een gebrek aan kennis of herkenbare informatie. Baseer wat je wel en niet communiceert daarom niet alleen op technische risico's, maar sluit ook aan bij het kennisniveau en de beleving van mensen.

Creëer daarnaast ruimte voor mensen om hun zorgen te delen, zonder dat zij het gevoel krijgen dat beslissingen al vastliggen.

Concrete voorwaarden

1. Beheers risico's van vervoer over water

Het toegenomen vervoer van materialen en brandstoffen over water brengt specifieke risico's met zich mee. Beschermingsniveaus kunnen per regio verschillen en vereisen maatwerk in planning en handhaving.

2. Ontwerp veilige vluchtroutes

Zorg voor een veerkrachtig verkeersnetwerk dat calamiteiten kan opvangen. Dat vraagt om goede vluchtroutes, extra verbindingen en minder afhankelijkheid van één belangrijke tunnel of weg. Knelpunten zoals de Westerscheldetunnel moeten bijvoorbeeld worden ontlast.

3. Betrek de veiligheidsregio vroegtijdig

De veiligheidsregio moet vanaf het begin betrokken zijn bij rampenplannen. Evacuatiemogelijkheden en routes moeten vooraf worden uitgewerkt en geborgd.

4. Richt een crisisteam in

Er moet nu al een crisisteam worden samengesteld dat verantwoordelijk is voor snelle reactie en coördinatie bij incidenten, inclusief evacuatiescenario's en communicatie.

5. Regel capaciteit voordat de bouw begint

Om garantie te kunnen bieden dat de basisdiensten op peil blijven, moeten hulpdiensten, zorginstellingen en gemeenten al vóór de bouw over voldoende capaciteit beschikken om basisdiensten op peil te houden.

6. Sta ook stil bij digitale veiligheid

Alle digitale informatie rondom kernenergie moet optimaal worden beveiligd. Dat vraagt om maatregelen tegen spionage, veilige gegevensopslag in eigen beheer en robuuste IT-systemen.

7. Structurele Rijkssteun bij groeiende veiligheids- en zorgvraag

De komst van nieuwe kerncentrales is onlosmakelijk verbonden met toenemende druk op veiligheidsdiensten en zorginstellingen. Omdat het Rijk deze ontwikkeling mogelijk maakt, moet toenemende druk ook gepaard gaan met toenemende ondersteuning in de vorm van structurele Rijksfinanciering.

2. Structurele borging van veiligheid en infrastructuur

De veiligheid in Zeeland vraagt om structurele samenwerking en goed afgestemde crisisorganisatie. Korte lijnen tussen veiligheidsdiensten, zorg en overheden zijn essentieel om overzicht en slagkracht te behouden, ook tijdens toeristische piekperiodes. Stem beleid en infrastructuur af met Belgische partners om doublures te voorkomen en zorg dat alle waterkeringen aantoonbaar voldoen aan de veiligheidsnormen voordat de kerncentrales in gebruik worden genomen.

In cijfers

De resultaten van de online vragenlijst op het thema veiligheid en gezondheid tonen een sterke nadruk op openheid, risicocommunicatie en adequate voorbereiding op noodsituaties.

Transparantie staat voorop: 62% vindt dat er eerlijk moet worden gecommuniceerd over risico's en dat dit goed moet worden uitgelegd. Daarnaast vindt 46% dat bouwverkeer weggehouden moet worden van dorpen en dat er moet worden gezorgd voor veilige wegen.

Ook crisisbeheersing en samenwerking zijn belangrijk: 37% benadrukt het belang van snelle en goede samenwerking tussen hulpdiensten, zorginstellingen en overheden. Daarnaast wil 35% dat de overheid goede crisisplannen maakt en regelmatig oefent voor noodsituaties. Bovendien wil 35% weten wat de komst van de kerncentrales betekent voor de gezondheid van de Zeeuwen.

Randvoorwaarden

1. Gezondheid centraal bij besluitvorming

Gezondheid moet vanaf het begin een integraal onderdeel zijn van de besluitvorming over nieuwe kerncentrales. Er moet onderzoek gedaan worden naar de fysieke en mentale gezondheidseffecten voor omwonenden en bouwpersoneel.

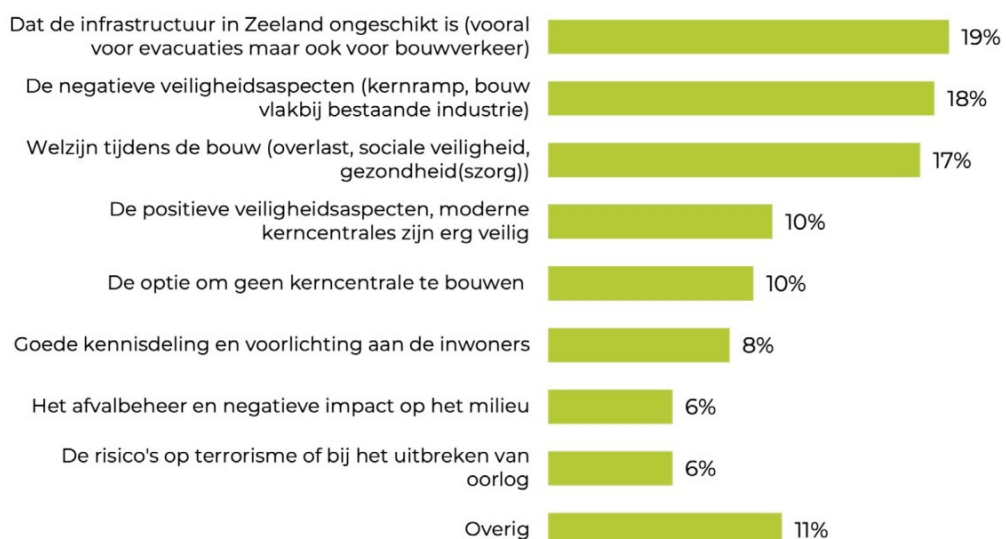
Wat vind jij belangrijk uit dit verhaal over veiligheid en gezondheid in Zeeland?

Binnen dit thema gaf 19% van de respondenten aan dat de infrastructuur in Zeeland onvoldoende geschikt is, vooral voor evacuaties maar ook voor bouwverkeer. Dit zorgt voor onduidelijkheid over hoe de veiligheid wordt gewaarborgd. Daarnaast mist (18%) aandacht voor de negatieve

veiligheidsaspecten: zoals kernramp en bouw vlakbij bestaande industrie, terwijl 17% vindt dat welzijn tijdens de bouw ontbreekt, zoals overlast, sociale veiligheid en gezondheidszorg. Dit toont de behoefte aan duidelijke uitleg over veiligheidsmaatregelen en noodprocedures.

Wat mis je nog in dit verhaal over werk veiligheid en gezondheid in Zeeland?

Op straat

“Veiligheid op nummer één”, een uitspraak van vele Zeeuwen. Veiligheid en gezondheid raken aan een gevoel van kwetsbaarheid. Mensen geloven wel dat kernenergie streng wordt bewaakt, maar vaak reikt de kennis niet verder dan dat. Hoe werkt zo'n centrale precies? Wat gebeurt er met het afval? En wat moeten ze doen als er iets misgaat? Dat ongewisse maakt dat het vertrouwen broos kan aanvoelen.

Sommigen noemen kernenergie betrouwbaar en gecontroleerd, anderen vinden het idee beangstigend: het risico is klein, maar de gevolgen kunnen groot zijn. Er werden zorgen uitgesproken over ziekenhuizen die verdwijnen, lange reistijden en beperkte bereikbaarheid van zorg. Sommige mensen voelen zich kwetsbaar: “Met één snelweg kom je niet weg als er iets gebeurt.”

Wat mensen belangrijk vinden, is openheid. Ze willen eerlijke uitleg, geoefende noodscenario's en een overheid die zichtbaar voorbereid is. Vertrouwen groeit samen met kennis, communicatie en paraatheid.

Jong Zeeland

Veiligheid rond kerncentrales vinden jongeren een lastig onderwerp. Ze weten dat het streng geregeld is, maar niet goed hoe dat precies werkt of wat ze zelf zouden moeten doen als er iets gebeurt. Veiligheid riep bij sommige jongeren dan ook nieuwsgierigheid op: over hoe een centrale werkt, wat er kan gebeuren en hoe het allemaal wordt gecontroleerd. Sommigen wilden zelfs de technische details weten.

Veiligheid is spannend, maar het gaat voor veel jongeren niet over angst. Jongeren willen gewoon weten wat er kan gebeuren, wat er van hen verwacht wordt en waar ze terecht kunnen. Niet omdat ze per se ergens bang voor zijn, maar zodat ze er zelf iets van kunnen vinden.

Op straat

“

Ik ben bang dat **de zorg overbelast raakt**, zeker met de toekomst van nieuwe Zeeuwen.

“

Goede **vluchtroutes** voor de mensen.

“

Ik maak mij zorgen over **het afval**.

Jong Zeeland

“

Zorg dat het **veilig** blijft.

“

Zorg dat er heel veel **controles** zijn bij de kerncentrales, let daar goed op.

Onderwijs en arbeid

De komst van kerncentrales biedt kansen voor kennis, banen en bedrijvigheid, maar alleen als onderwijs, werkgelegenheid en economie in Zeeland kunnen meegroeien. De regio moet die ontwikkeling zelf kunnen dragen, zodat de winst niet tijdelijk is, maar blijvend.

Duurzame werkgelegenheid vraagt om lokale verankering en samenwerking tussen onderwijs, bedrijven en overheid. Niet alleen theoretisch opgeleiden, maar ook vakmensen en ondersteunende functies moeten kunnen meedoen. Zo wordt Zeeland een regio die niet alleen produceert, maar ook leert en innoveert.

De bouw van kerncentrales brengt daarnaast een grote instroom van tijdelijke werknemers met zich mee. Dat vergroot de druk op de woningmarkt, die nu al krap is. Huisvesting en voorzieningen moeten daarom vanaf het begin integraal worden meegenomen, zodat groei niet ten koste gaat van leefbaarheid.

Principes

1. Hoger onderwijs als centrale pijlaar

De doorontwikkeling van het onderwijs is zowel een richtinggevend principe als een noodzakelijke voorwaarde voor duurzame economische groei. Universitair onderwijs moet een onderdeel zijn van de komst van kerncentrales. Het ontbreekt in Zeeland, maar is essentieel voor innovatie, kennisontwikkeling en aantrekkingskracht.

2. Lokale verankering en langetermijnvisie op werkgelegenheid

De doorontwikkeling van het onderwijs is zowel een richtinggevend principe als een noodzakelijke voorwaarde voor duurzame economische groei. Universitair onderwijs moet een onderdeel zijn van de komst van kerncentrales. Het ontbreekt in Zeeland, maar is essentieel voor innovatie, kennisontwikkeling en aantrekkingskracht.

3. Voorkom een onbalans op de lokale arbeidsmarkt

Bestaande lokale bedrijven mogen niet lijden onder de vraag aan arbeidskrachten als gevolg van de bouw van nieuwe kerncentrales.

4. Onderwijs en werkgelegenheid in de volle breedte

Hoger onderwijs is onmisbaar voor innovatie, maar de meeste banen in de energietransitie ontstaan juist in praktische en ondersteunende functies zoals onderhoud, beveiliging en facilitaire diensten. Daarom moeten plannen voor onderwijs en werk niet alleen gaan over technische studies op hoog niveau, maar over alle opleidingsniveaus samen. Alleen dan kan Zeeland zich ontwikkelen tot een sterke regio voor kennis en werk voor verantwoorde nucleaire technologie.

5. Toegankelijke werkgelegenheid

Nieuwe werkgelegenheid moet voor een brede

groep in Zeeland voordelig zijn. Zo biedt de nieuwe werkgelegenheid kansen voor jongeren en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd vraagt dit ook goede begeleiding vanuit de regio.

6. Zeeuwse inwoners moeten zo min mogelijk negatieve effecten ervaren op de woningmarkt

Wonen is nu al een van de grootste opgaven in Zeeland. Die druk kan toenemen door de komst van nieuwe kerncentrales en de instroom van werknemers die extra woonruimte vragen. Omdat dit effect onvermijdelijk is, moet huisvesting vanaf het begin integraal worden meegenomen in de plannen. Nieuwe inwoners en tijdelijke voorzieningen mogen de bestaande markt niet verder verstoren, maar moeten bijdragen aan een evenwichtige en toekomstbestendige woonstructuur.

Concrete voorwaarden

1. Creëer een nucleair kenniscluster of campus in Zeeland

Ontwikkel een toegepast kenniscluster of campus gericht op nucleaire technologie, opleiding en innovatie. Zo'n campus kan WO-opleidingen mogelijk maken, HBO en andere opleidingen versterken, samenwerking bevorderen en Zeeland positioneren als kennisregio.

2. Structurele betrokkenheid van Zeeuwse onderwijsinstellingen

Lokale onderwijsinstellingen moeten formeel betrokken worden bij het opleidingsaanbod dat voortvloeit uit nieuwe werkgelegenheid. Contractuele afspraken in aanbestedingen kunnen dit borgen.

3. Betrek mensen met afstand op de arbeidsmarkt met participatiefuncties.

Door participatiefuncties, banen voor mensen met minder kansen op de arbeidsmarkt, op te nemen in plannen en aanbestedingen profiteert een brede groep Zeeuwen van nieuwe werkgelegenheid.

4. Creëer structurele Rijkswerkgelegenheid in Zeeland

Om de binding van het Rijk aan de regio zichtbaar te maken, wordt geadviseerd om het Rijk structureel aanwezig te laten zijn in Zeeland, bijvoorbeeld via een directiekantoor kernenergie.

5. Voorkom verdringende concurrentie op de arbeidsmarkt

Als de bouw van kerncentrales leidt tot toenemende concurrentie om personeel, dan moeten lokale bedrijven worden ondersteund om concurrerend te blijven, bijvoorbeeld via een ondernemersfonds.

6. Ontwikkel een regionaal huisvestings-programma

Een regionaal afgestemd huisvestingsprogramma moet voorzien in passende woonruimte en nabijgelegen voorzieningen voor zowel huidige inwoners als nieuwe bewoners zoals buitenlandse en tijdelijke werknemers. Dit omvat zorg, onderwijs en ontspanning, met eerlijke spreiding over gemeenten en aansluiting bij de langetermijn-woonopgaven van Zeeland. Voorzieningen of huisvesting dicht bij de bouwplaats hebben de voorkeur. Betrek gemeenten en wooncorporaties hier tijdig bij.

Randvoorwaarden

1. Gedegen arbeidsmarktanalyse

Vooraf is een brede arbeidsmarktanalyse nodig die niet alleen het aantal banen, maar ook de impact op voorzieningen, gezinnen en de leefomgeving in kaart brengt.

2. Samenwerking tussen onderwijs en werkgevers

Werkgevers moeten actief betrokken zijn bij de ontwikkeling van opleidingen, zodat vraag en aanbod op elkaar aansluiten en de arbeidsmarkt zich evenwichtig kan ontwikkelen.

In cijfers

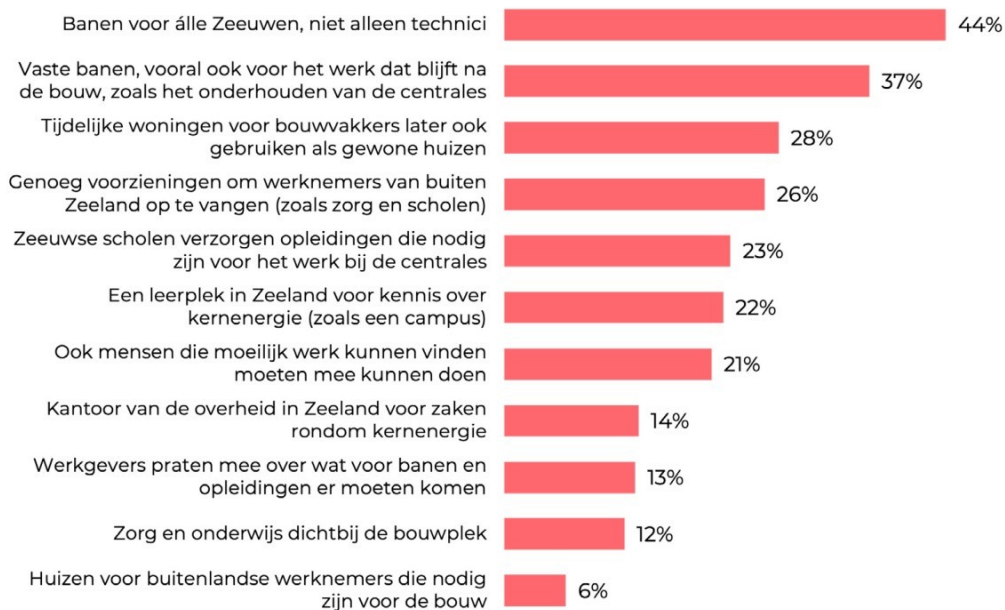
Via de online vragenlijst hebben respondenten gereageerd op het thema arbeid en onderwijs onder de noemer 'werken en leren'.

De resultaten tonen een duidelijke behoefte aan structurele werkgelegenheid in Zeeland. 'Banen voor alle Zeeuwen, niet alleen technici' (44%), gevolgd door 'vaste banen, ook voor werk na de bouw zoals onderhoud centrales' (37%), kwamen het vaakst naar voren.

Dat er voor de bouw buitenlandse werknemers nodig zijn is een feit. Respondenten benadrukken hierbij het belang van duurzame oplossingen: 28% vindt dat tijdelijke woningen voor bouwvakkers later ook als gewone huizen moeten worden gebruikt. Daarnaast vindt 26% dat er voldoende voorzieningen moeten komen om buitenlandse werknemers op te vangen, zoals zorg en scholen.

Onderwijs en kennisoverdracht worden ook als belangrijk ervaren. 23% vindt dat Zeeuwse scholen de opleidingen moeten verzorgen die nodig zijn voor werk bij de centrales, en 22% wenst een leerplek in Zeeland voor kennis over kernenergie.

Wat vind jij belangrijk uit dit verhaal over werk en leren in Zeeland?

Binnen dit thema kregen respondenten ook de mogelijkheid om open te reageren op onderwerpen die zij misten in de enquête. Op basis van de reacties zijn de volgende thema's geïdentificeerd. De onderwerpen zijn:

'De optie om géén kerncentrales te plaatsen in Zeeland'; 'Impact op de leefbaarheid en voorzieningen in de regio als geheel'; en 'Opleidingen in Zeeland, ook gericht op andere vakgebieden'.

Wat mis je nog in dit verhaal over werk en leren in Zeeland?

Op straat

In de gesprekken klinkt een mengeling van hoop en twijfel. Veel mensen zien kansen voor Zeeland: meer banen, nieuwe opleidingen en de mogelijkheid om jongeren hier te houden. Ze gunnen de provincie die ontwikkeling, mits de opbrengsten ook écht in Zeeland terechtkomen.

Tegelijkertijd leeft de zorg dat het werk vooral door specialisten van buiten wordt gedaan. “We hebben hier mbo'ers en hbo'ers, geen kerneleerden”, zei een inwoner. Anderen herinneren zich de misgelopen marinierskazerne en vragen zich af of de geschiedenis zich herhaalt: is dit echt, of wordt het weer iets wat niet doorgaat?

Ook praktische zorgen keren terug. Waar moeten al die werknemers wonen als er nu al woningnood is? Hoe voorkom je dat lokale bedrijven hun mensen kwijtraken aan de bouw? En wat betekent het voor de scholen, de zorg, de druk op voorzieningen?

Wat mensen vooral belangrijk vinden, is dat Zeeland niet alleen werk krijgt, maar ook kennis houdt. Dat Zeeuwen zelf kunnen leren, meedoen en profiteren - en dat er eerlijk wordt omgegaan met verwachtingen. Hoop is er genoeg, zeggen ze, maar vertrouwen moet worden verdiend.

Jong Zeeland

Voor veel jongeren is werken bij een kerncentrale iets abstracts. Ze weten niet goed wat daar allemaal bij komt kijken of wat je daarvoor moet leren. Sommigen weten al precies wat ze later willen doen, anderen helemaal niet, maar bijna iedereen herkent het gevoel dat de keuzeruimte in Zeeland klein is. Wie verder wil leren, moet vaak weg. Niet omdat ze dat willen, maar omdat het hier gewoon niet kan.

Juist daarom spreken nieuwe opleidingen en banen wél tot de verbeelding. Als er meer te kiezen valt, wordt het misschien aantrekkelijker om hier te blijven of terug te komen. Al heerst onder jongeren ook het beeld dat veel jonge mensen vertrekken, vaak met oudere broers of zussen als voorbeeld, zeggen velen dat ze juist wél zouden willen blijven of terugkomen, als er hier meer kansen voor hen waren.

Tegelijk vragen ze zich af wie straks van dat werk profiteert. Wordt dat ingevuld door mensen van buiten, of krijgen mensen uit Zeeland zelf ook een plek?

Op straat

“

Ik ben bang dat veel medewerkers van lokale bedrijven hierdoor de switch gaan maken naar de **bouw van de kerncentrale**.

“

Is er nagedacht of **kerngeleerden** hier zouden willen wonen?

Jong Zeeland

“

Als ik **arts wil worden**, moet ik wel weggaan uit Zeeland. Die opleiding hebben we hier niet.

“

Als de Erasmus Universiteit naar Zeeland komt, **zou ik hier blijven**.

Ruimtebeslag, landschap en natuur

In Zeeland ligt elke vierkante meter onder een vergrootglas. Nieuwe ontwikkelingen raken altijd aan iets wat al waardevol is: open ruimte, stilte, uitzicht of natuur. De komst van kerncentrales vraagt daarom om keuzes die niet alleen technisch of economisch kloppen, maar ook passen bij de schaal en het karakter van de provincie.

Uit de gesprekken blijkt een duidelijke rode draad: bewoners en professionals willen vooruit, maar niet ten koste van wat Zeeland uniek maakt. De ruimte is beperkt en de natuur kwetsbaar. Dat vraagt om slimme combinaties, zorgvuldige inpassing en de ambitie om versterking van economie en natuur hand in hand te laten gaan.

Principes

1. Geen aantasting van beschermde natuur

Verplaatsing of aantasting van Natura 2000-gebieden is uitgesloten. Beschermde natuur moet volledig worden ontzien, ook bij de keuze van bouwlocaties en infrastructuur.

2. Natuurinclusieve ontwikkeling als uitgangspunt

Elke ontwikkeling moet leiden tot méér natuur, niet minder. Projecten moeten passen binnen de ambitie Natuurinclusief 2050.

3. Maak slimme combinaties met oog voor het Zeeuwse landschap

Ontwikkel met gevoel voor schaal en karakter: kies voor inpassing, hergebruik en concentratie van functies in plaats van versnippering. Bouw alleen wat echt nodig is en voeg het zorgvuldig in, zodat het landschap er sterker van wordt.

Concrete voorwaarden

1. Voorkom huisvesting op recreatieparken

Het gebruik van recreatieparken voor tijdelijke huisvesting is onwenselijk. Wanneer het onvermijdelijk is, moeten voorzieningen kwalitatief verantwoord worden ingericht en mag de recreatieve functie niet verloren gaan.

2. Borg natuur, landschap en erfgoed structureel

Natuurherstel, biodiversiteit, landschappelijke kwaliteit en erfgoed vragen om een samenhangende maar meervoudige aanpak. Richt een fonds voor natuurherstel en biodiversiteitsversterking op, verbind investeringen in infrastructuur en landschap aan ecologische meerwaarde, beheer en monitoring. Breng daarnaast bij ruimtelijke ingrepen archeologische en cultuurhistorische waarden vroegtijdig in kaart. Deze maatregelen kunnen afzonderlijk worden uitgevoerd, maar vormen samen een duurzaam stelsel dat natuur, landschap en erfgoed versterkt en beschermt.

3. Creëer landschappelijke bufferzones

Tussen industrie en woonkernen moeten fysieke landschapsgrenzen worden aangelegd, bijvoorbeeld via een groene zone. Zulke bufferzones verkleinen overlast en verbeteren de ruimtelijke kwaliteit. Tegelijk is het nodig om nieuwe recreatielandschappen te ontwikkelen zodat bestaande natuurgebieden worden ontlast.

4. Betrek het College van Rijksadviseurs

Het College van Rijksadviseurs moet worden betrokken bij het ontwerp van de landschapsvisie. Aan de uitvoering daarvan moet een investeringsprogramma worden gekoppeld om versterking van natuur, recreatie en identiteit duurzaam te borgen.

2. Tijdige en landschappelijk verantwoorde energie-infrastructuur

De inpassing van hoogspanningsstations en leidingen kunnen een grote impact hebben op het landschap. Om de ruimtelijke ordening in goede banen te leiden en de noodzakelijke netcapaciteit te realiseren, moeten er tijdig duidelijke keuzes gemaakt worden in de investering in energie-infrastructuur.

3. Bescherming van water, natuur en open landschap

Om schade te voorkomen en de natuur juist te versterken moet goed worden onderzocht wat de bouw en het gebruik van de kerncentrales betekenen voor de omgeving. Hieronder vallen de effecten van koelwaterlozing op watertemperatuur, visstand, kustecologie, zoetwatervoorziening en potentie voor horizonvervuiling.

In cijfers

Via de online vragenlijst hebben respondenten gereageerd op het thema: ruimtebeslag, landschap en natuur onder de noemer 'ruimte, natuur en landschap'.

Respondenten benadrukken het belang van bescherming en het behoud van het Zeeuwse landschap. De bescherming van natuurgebieden staat bovenaan (54%), gevolgd door de wens dat nieuwe stroomkabels niet zichtbaar mogen zijn in het landschap (45%). Daarnaast geeft 43% van de respondenten aan dat er groene zones moeten komen die helpen om dorpen en industrie van elkaar te scheiden.

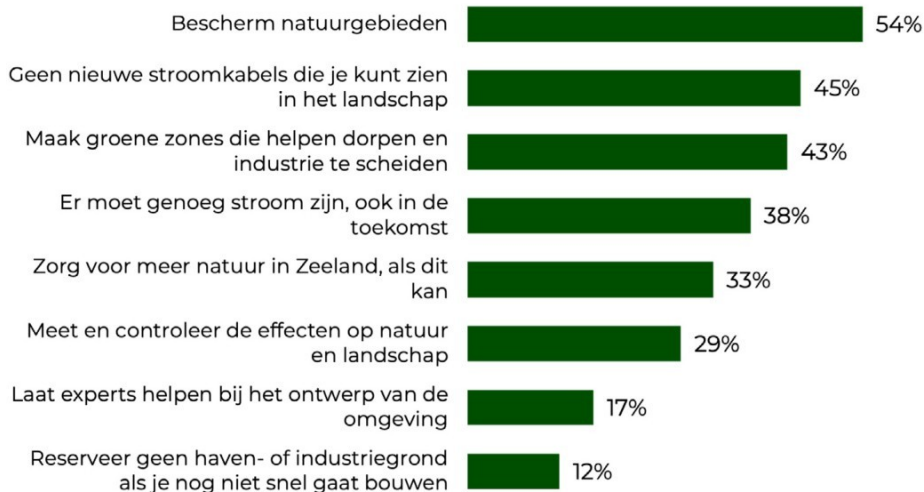
Naast bescherming is er ook aandacht voor stroomvoorziening: 38% vindt het belangrijk dat er ook in de toekomst genoeg stroom is.

Randvoorwaarden

1. Zorgvuldige ruimtelijke ordening

De ruimte voor industrie, wonen en natuur moet helder worden afgebakend om conflicten tussen functies te voorkomen. Gronden mogen alleen worden gereserveerd bij een concrete bouwbehoefte, zodat beschikbare ruimte doelmatig en toekomstgericht wordt benut.

Wat vind jij belangrijk uit dit verhaal binnen ruimte, natuur en landschap?

Ook binnen dit thema kregen respondenten de mogelijkheid om open te reageren op onderwerpen die zij misten in de enquête. Veruit het meest gemiste onderwerp is 'De schade aan en compensatie

voor natuur en landschap' (36%). Dit toont aan dat respondenten behoefte hebben aan duidelijkheid over hoe natuurschade wordt hersteld of gecompenseerd.

Wat mis je nog in dit verhaal over ruimte, natuur en landschap?

Op straat

Binnen het thema ruimte, natuur en landschap spreken veel mensen met zorg en met liefde voor hun omgeving. Zeeland is klein, zeggen ze, en wat er nog open is, moet niet zomaar worden opgeofferd. “Het wordt hier steeds voller,” klinkt het, “en dat gaat ten koste van de natuur.”

Veel inwoners vinden dat kabels, leidingen en gebouwen zo min mogelijk zichtbaar mogen zijn: liever onder de grond dan in het uitzicht. Sommigen wijzen ook op concrete risico's, zoals het warme koelwater dat in de Westerschelde terechtkomt of de aantrekkingskracht op zware industrie die extra vervuiling kan brengen.

Achter die zorgen schuilt een duidelijke wens: maak keuzes die passen bij de schaal en het karakter van Zeeland, en bewaak dat economische groei niet zwaarder weegt dan het landschap zelf.

Jong Zeeland

Bijna alle jongeren noemen het Zeeuwse landschap als iets wat ze waarderen. De ruimte, het water, het strand: dat hoort bij Zeeland. Natuur is voor sommigen iets om te beschermen, voor anderen hoort bedrijvigheid daar gewoon bij. Voor de een is het belang van de natuur gelijkwaardig aan dat van de mensen, voor de ander is er een duidelijke rangschikking.

Wat ze ‘natuur’ noemen, loopt uiteen. Voor de één is dat beschermd bos, voor de ander gewoon het open land met boerderijen en weilanden. Veel jongeren zien landbouwgrond ook als landschap, iets wat bij Zeeland hoort en wat ze mooi vinden, ook al geldt dat officieel niet als natuur.

Maar over één ding zijn ze opvallend eensgezind: wonen. De huizenmarkt baart hen zorgen, ook de jongsten. Zelfs vijftienjarigen zeggen dat ze niet weten waar ze later moeten gaan wonen. Ook prijzen in delen van Zeeland die naar nationaal niveau aardig betaalbaar zijn, klinken hen nu al belachelijk hoog in de oren.

Op straat

“

Als er nieuwe kerncentrales komen, bouw ze dan **bij bestaande industrie-terreinen** en niet ten koste van groene gebieden.

“

Ik ben bang dat de Westerschelde gaat opwarmen vanwege het koelwater, allemaal **ongunstige effecten** op de natuur.

Jong Zeeland

“

Je moet juist **de natuur compenseren**, die is al zo kwetsbaar.

“

Strand hoort bij Zeeland. **Dat moet blijven.**

Sociaaleconomische structuurversterking

De komst van kerncentrales kan Zeeland economisch versterken, maar dan moeten de opbrengsten wel terugvloeien naar de regio. Veel mensen vinden het logisch dat zo'n grote ontwikkeling iets moet opleveren: banen, kansen en een sterker Zeeland. Tegelijk leeft de zorg of dat ook echt gaat gebeuren.

Sociaaleconomische versterking gaat daarom over meer dan geld of groei. Het gaat over brede welvaart: over werk, wonen, zorg, onderwijs, leefbaarheid en de aantrekkelijkheid van Zeeland als plek om te blijven. Draagvlak ontstaat als mensen merken dat de voordelen in hún leven zichtbaar.

Principes

1. Kerncentrales als puzzelstuk voor brede welvaart

De kerncentrales moeten dienen als hefboom voor investeringen in brede welvaart, zodat de opbrengsten voordelig zijn voor alle Zeeuwen. Dat betekent investeren in zorg, cultuur, sport, onderwijs en infrastructuur. Brede welvaart is een voorwaarde voor maatschappelijk draagvlak.

2. Eerlijke verdeling van lasten en baten

De opbrengsten van de kerncentrales moeten zichtbaar en eerlijk terugvloeien naar inwoners. Nieuwe economische kansen vragen om een langetermijnvisie waarin lusten en lasten in balans zijn. Economische winst mag niet bij een beperkt deel van de bevolking neerslaan, maar moet bijdragen aan brede welvaart en gelijke kansen in de hele provincie.

3. Draagvlak vraagt om zichtbaar voordeel

Draagvlak ontstaat wanneer inwoners direct merken dat de komst van kerncentrales ook hun leefomgeving verbetert. Zorg dat opbrengsten zichtbaar terugvloeien naar de regio, bijvoorbeeld via lokale voorzieningen of opleidingsfondsen.

4. Maak slimme combinaties met oog voor het Zeeuwse landschap

Ontwikkel met gevoel voor schaal en karakter: kies voor inpassing, hergebruik en concentratie van functies in plaats van versnippering. Bouw alleen wat echt nodig is en voeg het zorgvuldig in, zodat het landschap er sterker van wordt.

5. Betaalbaarheid van energie

De inzet van kernenergie mag niet leiden tot een stijging van energiekosten voor burgers en bedrijven. Stabiliteit en betaalbaarheid van energie zijn onderdeel van de brede welvaart.

6. Bescherm het dagelijks leven van omwonenden

Omwonenden van de kerncentrales staan aan de frontlinie van deze ontwikkeling en dragen de eerste gevolgen van bouw en exploitatie. Het beschermen van hun welzijn en bredere welvaart zou het startpunt moeten zijn van het eerlijk verdelen van lusten en lasten.

Concrete voorwaarden

1. Voorzieningen laten meegroeien

Om Zeeland aantrekkelijk te maken voor bestaande en nieuwe werknemers en hun gezinnen, moeten voorzieningen in huisvesting, kinderopvang, zorg, onderwijs en vrijetijdsbesteding meegroeien met de economische ontwikkeling. Goede bereikbaarheid van onderwijs en een evenwichtige spreiding van (culturele) voorzieningen versterken de langdurige binding aan de regio.

2. Regionale kansen bij aanbestedingen

Aanbestedingen moeten zo worden ingericht dat regionale partijen volwaardig kunnen meedingen.

3. Veilige verkeersafwikkeling bij bouwactiviteiten

Tijdens de bouwfase moet de verkeersafwikkeling van bouw-, lokaal en toeristisch verkeer goed worden georganiseerd. Zo wordt verkeersveiligheid gewaarborgd en overlast voor dorpen beperkt.

4. Richt een leefbaarheidsfonds op

Om brede welvaart te bevorderen is een leefbaarheidsfonds nodig waarmee investeringen kunnen worden gedaan in cultuur, zorg, onderwijs en infrastructuur.

5. Consumeer en verdeel energie lokaal

Bedrijven die duurzame energie nodig hebben, moeten zekerheid krijgen over infrastructuur en ruimtelijke inpassing. Het gebruik van lokaal opgewekte energie binnen de regio kan ook helpen om netcongestie tegen te gaan. Heldere keuzes en planzekerheid op dit punt versterken het vestigingsklimaat.

6. Stimuleer samenwerking met Vlaanderen

Zet in op samenwerking met Vlaamse kennisinstellingen en regionale partners. Grensoverschrijdende projecten kunnen de kenniseconomie en innovatiekracht van Zeeland versterken.

huisvesting tot leefbaarheid, zorg en infrastructuur. Die rol vraagt om nauwe samenwerking, gedeelde informatie en voldoende middelen. Alleen wanneer gemeenten tijdig beschikken over kennis, capaciteit en financiële ruimte kunnen plannen zorgvuldig worden uitgevoerd en maatschappelijke belangen goed worden geborgd.

2. Sociaaleconomische structuurversterking vraagt om binding van mensen

De versterking van de Zeeuwse economie is in grote mate afhankelijk van of mensen zich blijvend aan de regio binden. Dat vraagt om een brede visie op wonen, werken en samenleven, waarin niet alleen arbeidskrachten maar ook hun gezinnen, kinderen en sociale omgeving worden meegenomen. Alleen als Zeeland aantrekkelijk is om te wonen én te blijven, kan de economische groei duurzaam worden gedragen.

3. Versnel juridische procedures

De omvang van de opgave vraagt om snellere en voorspelbare juridische processen. Versnel daarom vergunningverlening en besluitvorming, zodat noodzakelijke ontwikkelingen tijdig kunnen worden gerealiseerd. Besteed daarbij expliciet aandacht aan de woningbouwopgave.

In cijfers

Via de online vragenlijst hebben respondenten gereageerd op het thema sociaaleconomische structuurversterking onder de noemer 'geld, werk en leefbaarheid.'

Het meest genoemde punt is dat de voordelen van de centrales moeten teruggaan naar Zeeuwen via zorg, sport, cultuur en onderwijs (38%), gevolgd door 'zorg dat wonen in Zeeland aantrekkelijk is' (37%). Dit laat de wens zien dat kernenergie lokale voordelen zal opleveren.

Goede planning en lokale steun zijn eveneens belangrijk. 32% vindt dat plannen voor energie, wonen en ruimte goed op elkaar afgestemd moeten worden. Verder wil 30% dat bedrijven in de regio blijven, dat dorpen met de meeste overlast extra steun krijgen, en dat Zeeuwse bedrijven betrokken worden bij de komst van kerncentrales, zodat leegloop van werknemers wordt voorkomen.

Randvoorwaarden

1. Sterke samenwerking met gemeenten

Gemeenten vervullen een sleutelrol in de uitvoering van veel van de opgaven rond de komst van kerncentrales: van vergunningverlening en

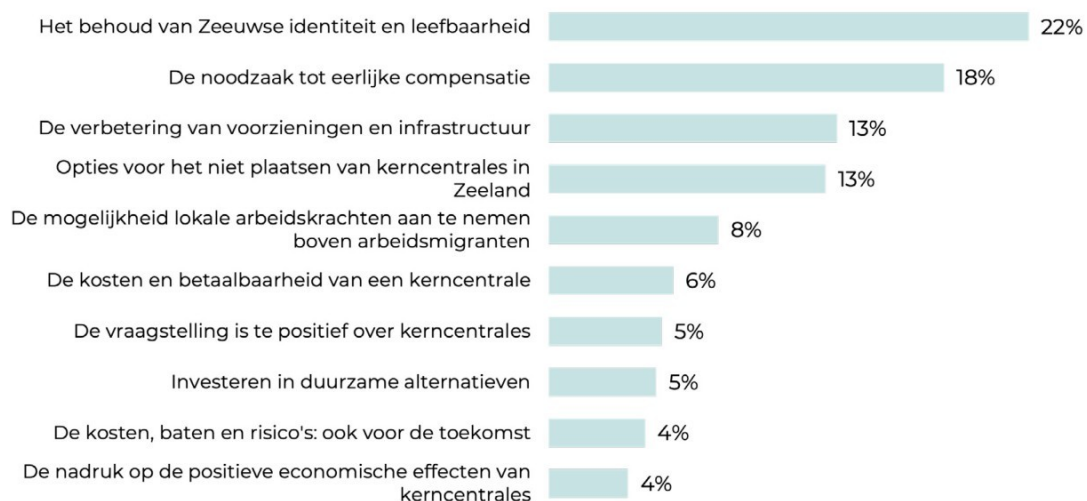
Wat vind jij belangrijk uit dit verhaal over geld, werk en leefbaarheid?

Volgens de respondenten is het behoud van de Zeeuwse identiteit en leefbaarheid (22%) onderbelicht binnen het thema 'geld, werk en leefbaarheid'. Dit toont aan dat men zich zorgen maakt over de impact van de kerncentrales op de eigen regio en cultuur.

Daarnaast vindt 18% dat het onderwerp eerlijke compensatie ontbreekt in de vragenlijst, en mist 13% aandacht voor de verbetering van voorzieningen en infrastructuur. Ook vindt 13% dat de opties om géén kerncentrales in Zeeland te plaatsen ontbreken, wat wijst op de wens om alternatieven te blijven overwegen.

Was mis jij nog in dit verhaal over geld, werk en leefbaarheid?

Op straat

Mensen vinden het logisch dat de komst van kerncentrales iets moet opleveren voor Zeeland: banen, geld en een sterkere leefomgeving. Maar velen geloven nog niet dat dat ook echt gaat gebeuren. “Over de hoofden van de Zeeuwen wordt beslist,” klinkt het, en: “Je kunt niet alles vergoeden met geld.” Er leeft scepsis of de opbrengsten wel in Zeeland terechtkomen.

Sommigen vrezen dat de leefbaarheid juist verslechtert: meer drukte, minder toerisme, een landschap dat zijn aantrekkingskracht verliest. Tegelijk zien anderen kansen: meer werkgelegenheid, jongeren die kunnen blijven en lokale bedrijven die kunnen meedoen.

De rode draad is duidelijk: het moet eerlijk en zichtbaar zijn. Dorpen die meer impact ondervinden, verdienen extra steun. En boven alles willen mensen tijdig weten wat er verandert, niet pas als de besluiten al zijn genomen. Alleen dan voelt de winst ook als gezamenlijke vooruitgang.

Jong Zeeland

Veel jongeren vinden het interessant dat er misschien nieuwe banen en opleidingen naar Zeeland komen. Ze zouden hier best willen blijven, maar zien daar nu nog weinig kans toe. Als je vertelt dat er meer mogelijkheden kunnen ontstaan, dan luisteren ze echt. Het maakt iets los. Toch beseffen ze ook dat ze nog jong zijn en niet precies weten wat dat straks voor hen betekent.

Compensatie vinden ze vanzelfsprekend, maar het moet wel eerlijk blijven. Overlast gaat volgens hen niet alleen over de bouw zelf, maar ook over wat er daarna gebeurt: meer verkeer, huisvesting, drukte in dorpen. Ze trekken dat begrip dus breder. Dorpen die veel last krijgen, moeten er ook iets voor terugzien.

Zoals je kunt lezen, zijn jongeren over veel onderwerpen verdeeld. Zo denken ze verschillend over natuur, wonen of werk. Maar hier waren ze opvallend eensgezind. Als dit niet goed wordt geregeld, niet als eerlijk wordt ervaren en mensen niet zien wat ze ervoor terugkrijgen, ontstaan er problemen. Dat gevoel kwam in bijna elke dialoog terug, en liet weinig ruimte voor misverstand.

Op straat

Voordelen **eerlijk verdelen** zal lastig worden.

De toeristische sector zal kunnen instorten vanwege **verpest landschap**.

Jong Zeeland

Iedereen moet er iets aan hebben, anders krijg je **scheve gezichten**.

Dorpen moeten **zelf** mee kunnen **beslissen** over compensatie.

Infrastructuur en mobiliteit

De komst van kerncentrales kan Zeeland in beweging brengen. Duizenden mensen, tonnen aan materiaal en een toename van verkeer leggen extra druk op het netwerk. Infrastructuur is niet alleen een randvoorwaarde, maar een bepalende factor om plannen in Zeeland te kunnen laten slagen.

Inwoners zien dat scherp. Ze maken zich zorgen over drukte en bereikbaarheid, maar zien ook kansen om bestaande knelpunten aan te pakken en verbindingen te versterken. Wat nu wordt aangelegd, bepaalt hoe Zeeland zich de komende decennia kan ontwikkelen.

Principes

- 1. Structurele versterking van hoofdverbindingen**
De komst van nieuwe kerncentrales vraagt om een mobiliteitsnetwerk dat niet onder druk komt te staan, maar sterker uit de ontwikkeling voortkomt. De Zeeuwse hoofdstructuur van wegen, spoor en binnenvaart moet structureel worden versterkt. Zo blijft Zeeland bereikbaar en toekomstbestendig, ook bij groei van werkgelegenheid en verkeer.
- 2. Verbinding met de Randstad en Vlaanderen**
Een snelle en betrouwbare verbinding tussen Zeeland en de Randstad, zowel via weg als spoor, is essentieel voor het vasthouden van bewoners en bedrijven.
- 3. Verbeter bereikbaarheid van kleine kernen**
Ook kleinere woonplaatsen moeten profiteren van de nieuwe infrastructuur. Goede verbindingen met de grotere centra bevorderen leefbaarheid en evenwichtige groei.

Concrete voorwaarden

- 1. Focuspunten structurele verbetering**
Aandachtspunten in het versterken van de Zeeuwse hoofdverbindingen zijn de A58, de N59, de Midden-Zeelandroute, de Rilland-Gent-Terneuzenverbinding, spoorlijnen naar België en binnenvaartcapaciteit.
- 2. Internationale verbindingen**
Creëer internationale verbindingen, bijvoorbeeld een spoorroute via Zeeuws-Vlaanderen en Gent naar Parijs, om de logistieke en economische positie van Zeeland en de bereikbaarheid te versterken.
- 3. Stimuleer multimodale bereikbaarheid**
Zorg voor een samenhangend mobiliteitssysteem met goede fietsverbindingen, slimme vervoershubs en collectief vervoer. Dit bevordert bereikbaarheid van dorpen en steden en vermindert de afhankelijkheid van autoverkeer.

4. Stel bouwlogistieke eisen bij aanbestedingen

In aanbestedingen moeten eisen worden opgenomen voor bouwlogistiek en mobiliteitsplanning, zoals prefab bouwen, aanvoer over water en gespreide werktijden. Dergelijke afspraken beperken verkeersdruk en milieubelasting.

5. Gebruik bouwterreinen strategisch

Bouwterreinen moeten na afloop een blijvende functie krijgen, bijvoorbeeld als haven- of bedrijventerrein. Dit voorkomt leegstand en draagt bij aan de ruimtelijke kwaliteit.

6. Stem bouwplanning af met zeehavens

De bouw van de kerncentrales moet aansluiten op het meerjarenbeleid van de internationale zeehavens. De aanvoer van grondstoffen mag niet worden belemmerd en investeringen moeten zo worden ingericht dat dubbele kosten worden voorkomen.

7. Heb aandacht voor de meest complexe indelingsvraagstukken

Nieuwe hoogspanningslijnen, wegen en spoorverbindingen kunnen druk zetten op de beschikbaarheid van ruimte in Zeeland. Onderzoek en benut alternatieve tracés om de ruimtelijke druk te beperken.

8. Behoud strategisch havengebied

Plaats kerncentrales niet in strategisch havengebied. Deze gronden zijn belangrijk voor maritieme logistiek en toekomstige industriële ontwikkeling.

2. Communiceer open over noodzakelijke infrastructuur

Wees vooraf eerlijk over benodigde infrastructuur zoals kabels, waterstofleidingen, stations en ontsluitingsroutes. Duidelijke communicatie en tijdige compensatie zijn nodig om draagvlak onder inwoners te verdienen.

3. Rijksfinanciering voor infrastructuur

De noodzakelijke versterking van infrastructuur vraagt om cofinanciering door het Rijk. Zonder structurele bijdrage is de uitvoering logistiek en maatschappelijk niet houdbaar.

In cijfers

Via de online vragenlijst hebben respondenten gereageerd op het thema infrastructuur en mobiliteit onder de noemer 'wegen, verkeer en vervoer'.

De respondenten benadrukken het belang van betere infrastructuur en openbaar vervoer in Zeeland. Het belangrijkste punt is dat het Rijk moet meebetalen aan betere wegen (51%), gevolgd door de wens om wegen en spoor te verbeteren (43%).

Overlastbeperking in dorpen is volgens deze groep ook essentieel: 38% wil dat bouwverkeer om dorpen heen rijdt, en eveneens vindt 38% veilige fietspaden en goed openbaar vervoer belangrijk.

Randvoorwaarden

1. Ontwikkel een integrale ontsluitingsvisie

Onderdeel van de ruimtelijke puzzel is ook de ontwikkeling van een integrale ontsluitingsvisie. Dit voorkomt planningsconflicten en waarborgt overkoepelend voldoende capaciteit voor alle ontwikkelingen, bijvoorbeeld bij de vervanging van de Zeelandbrug.

Wat vind jij belangrijk uit dit verhaal over wegen, verkeer en vervoer?

Concrete infrastructuurmaatregelen worden gemist. De aanleg en verbreding van meer wegen en tunnels (18%), is volgens de respondenten nog onderbelicht.

Daarnaast vindt 12% dat een kerncentrale niet haalbaar is in Zeeland vanwege ruimte en infrastructuur, terwijl ook 12% vindt dat er een toekomstvisie ontbreekt over duurzaamheid en stikstof.

Wat mis jij dit verhaal over wegen, verkeer en vervoer?

Op straat

Veel mensen kunnen zich nauwelijks voorstellen wat de bouw van nieuwe kerncentrales betekent voor het verkeer in Zeeland. Al dat materiaal, al die mensen, al die beweging. Het is moeilijk te bevatten dat dit allemaal over de huidige infrastructuur moet. De wegen voelen nu al smal en kwetsbaar: “Eén ongeluk in de tunnel en alles staat vast”.

Daarom vinden mensen dat er eerst structureel in infrastructuur moet worden geïnvesteerd voordat de bouw begint. Het vraagt om een doordachte planning, goede coördinatie en veilige routes voor zwaar verkeer. Tegelijk zien sommigen ook kansen: verbeter openbaar vervoer, versterk de verbindingen met Vlaanderen en maak van de bouw een blijvende impuls voor bereikbaarheid.

De boodschap is helder: regel het niet tijdelijk, maar toekomstvast. Wat nu een knelpunt lijkt, kan ook een investering in de toekomst worden als het goed wordt aangepakt.

Jong Zeeland

Voor jongeren bepaalt bereikbaarheid in hoge mate hoe vrij ze zich voelen in Zeeland. Het openbaar vervoer vinden ze duur, traag en onbetrouwbaar. De (elektrische) fiets is voor veel jongeren een beschikbaar vervoermiddel, maar de afstanden zijn groot en het weer helpt niet altijd mee. Belbussen werken slecht, zeggen ze, en het alternatief — ouders die brengen en halen — is niet vol te houden. Reizen met de trein of bus is bovendien prijzig; dat maakt uitgaan of studeren buiten de eigen woonplaats lastig.

Wie geen rijbewijs heeft, zit vaak vast in zijn dorp. Daardoor is het lastiger om naar school te gaan, vrienden te zien of iets leuks te doen. Vooral in kleinere dorpen verdwijnen voorzieningen, en dat begrijpen ze nog wel, maar dan moet de verbinding met de plekken waar wél iets te doen is beter geregeld zijn.

Kortom, mobiliteit is voor jongeren geen bijzaak maar een voorwaarde om hier te kunnen leven. Als de provincie wil dat jongeren blijven of terugkomen, dan moet Zeeland beter bereikbaar worden. Niet elk dorp hoeft alles te hebben, zeggen ze, als je er maar goed kunt komen.

Op straat

“

Goed **openbaar vervoer** is in Zeeland ontzettend belangrijk — met verbindingen die overal naartoe gaan, van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat, ook in het weekend.

“

Hoe gaan wij al dat **werkverkeer** over deze beperkte infrastructuur van Zeeuws-Vlaanderen organiseren?

Jong Zeeland

“

Een treinkaartje is gewoon **te duur**.

“

Zorg eerst dat dorpen **goed bereikbaar** zijn. Dan hoeft niet overal een bioscoop.

Overkoepelende bestuurlijke adviezen over proces en aanpak

Naast de thema's die in dit rapport aan bod kwamen, zijn er ook meer overkoepelende aanbevelingen gedeeld door experts en betrokken partijen. Deze adviezen laten zich niet makkelijk onder één thema scharen, omdat ze juist over de samenhang gaan. Deze adviezen bieden richting voor de manier waarop Zeeland deze ontwikkeling kan waarmaken: bestuurlijk, strategisch en in samenwerking met partners.

Positionering van Zeeland

Over de strategische rol en identiteit van de provincie.

- **Zeeland als veiligheidsregio**
Overweeg om Zeeland te positioneren als nationale veiligheidsregio, met specialisatie in waterveiligheid, nucleaire veiligheid en infrastructuur.
- **Zeeland als niche-regio voor duurzame energie**
Positioneer Zeeland als "Green Port": een kennisregio voor kernenergie én andere vormen van duurzame technologie.
- **Versterk de identiteit van Zeeland**
Bevorder dat de ontwikkeling van kernenergie aansluit bij de bestaande sterke punten van de provincie, zoals natuur, toerisme en leefkwaliteit.
- **Regionale trots en maatschappelijke meerwaarde**
De komst van de kerncentrales moet bijdragen aan regionale trots en maatschappelijke meerwaarde, vergelijkbaar met eerdere initiatieven zoals PZEM en Delta.

Bestuurlijke regie en samenwerking

Over de strategische rol en identiteit van de provincie.

- **Puzzelstukje 2050**
Zorg dat kernenergie niet op zichzelf komt te staan, maar als één van de puzzelstukjes past in een bredere toekomstvisie voor Zeeland. Een gedeelde blik op 2050 helpt om investeringen in energie, infrastructuur en leefomgeving op elkaar af te stemmen, en voorkomt dat alles draait om één ontwikkeling.
- **Zorg voor regie en afstemming tussen overheden**
De provincie moet zorgen voor een duidelijke regierol bij de uitvoering van provinciale en lokale omgevingsvisies. De plannen van gemeenten moeten inhoudelijk op elkaar zijn afgestemd: niet dertien keer één, maar één keer dertien.
- **Voorkom onderlinge concurrentie**
Een duidelijke rolverdeling tussen gemeenten versterkt de samenwerking en voorkomt interne concurrentie die het regionale belang schaadt.
- **Leer van bestaande ervaringen**
Evalueer wat de bestaande kerncentrale Zeeland heeft opgeleverd, zowel economisch als maatschappelijk, en welke lessen daaruit getrokken kunnen worden.
- **Zoek gezamenlijke winst**
Zoek ook de win-win op in de versterking van Zeeland als regio tijdens de onderhandelingen. Het Rijk wil er best nog een Brainport bij.
- **Ontwikkel één sterk verhaal naar het Rijk**
Er is behoefte aan een gezamenlijk narratief waar alle betrokken partijen zich achter kunnen scharen. Een eensgezind verhaal versterkt de onderhandelingspositie van Zeeland richting het Rijk.

Zorg dat kernenergie niet op zichzelf komt te staan, maar als één van de **puzzelstukjes** past in een bredere toekomstvisie voor Zeeland.

Jong Zeeland

Jongeren bevinden zich in een levensfase waarin veel nog openligt: keuzes over studie, werk en wonen moeten nog worden gemaakt. Ontwikkelingen die in de toekomst spelen, zoals de mogelijke bouw van nieuwe kerncentrales, zullen de jongere generaties mogelijk nog sterker raken dan de oudere. Tegelijkertijd worden hun stemmen doorgaans minder gehoord, terwijl Zeeland hun inbreng juist nodig heeft. Daarom zetten we in dit hoofdstuk hun perspectief nog een keer coherent op een rij, en geven we hun concrete ideeën een eigen plek.

Toekomstperspectief

De jongeren spraken erg verschillend over hun toekomst. Sommigen weten al precies wat ze later willen doen, anderen nog helemaal niet. Voor veel jongeren speelt daarbij ook de vraag of ze in Zeeland kunnen blijven, of dat ze op een dag toch weg moeten vanwege studie of werk. Zij ervaren daar een beperkte keuzevrijheid. Veel jongeren nemen hun broer(s) of zus(sen), die voor hun studie op kamers zijn gegaan, als voorbeeld en zien dit voor hunzelf als logische vervolgstap.

Niet iedereen vindt dat erg – sommigen zien het juist als een kans om hun horizon te verbreden. Maar voor velen voelt het ook als een gemis dat die mogelijkheden in Zeeland ontbreken. Ze zouden best willen blijven, of later terugkomen.

Veel jongeren hebben geen beeld van wat werken bij een kerncentrale inhoudt. Maar nieuwe opleidingen en banen in het algemeen spreken wel tot de verbeelding. Tegelijk vragen jongeren zich af wie straks van dat werk profiteert. Wordt dat ingevuld door mensen van buiten, of krijgen Zeeuwen zelf ook een plek?

Het beeld dat jongeren massaal uit Zeeland willen vertrekken, is te kort door de bocht. Veel van hen willen ook graag blijven. Ze waarderen de rust, de ruimte en de mensen hier, maar missen kansen om zich te ontwikkelen. De verhalen van deze jongeren laten zien dat het beeld van Zeeland als provincie waar jongeren weggaan, kan kantelen. Ze geven duidelijk aan wat ze daarvoor nodig hebben: toekomstperspectief.

Hoe we het eerlijk houden

Als het over verdeling gaat - over wat Zeeland draagt en wat het ervoor terugkrijgt - spreken oudere generaties vaker vanuit hun rol of positie als bewoner, werknemer of ondernemer. Jongeren hebben nog minder een vaste plek in dat netwerk van belangen. In de gesprekken viel op dat jongeren relatief minder vaak spraken over wat eerlijk is voor henzelf, en juist wat vaker over wat eerlijkheid in dit vraagstuk in bredere zin betekent - voor iedereen in Zeeland. In deze gesprekken kwamen bouw, natuur en compensatie als onderwerpen op tafel.

Jongeren begrijpen dat de bouw van kerncentrales zowel voor- en nadelen met zich meebrengt. Ze vinden het belangrijk dat daar open en eerlijk over wordt gesproken - niet alleen over banen en investeringen, maar ook over de drukte, geluidsoverlast en veranderingen in het landschap. "Zeg gewoon wat het gaat betekenen", zei een leerling. Een kerncentrale en de bijbehorende infrastructuur kosten ruimte, terwijl veel jongeren juist het Zeeuwse landschap zo waarderen: de ruimte, het water, het strand, het bos en het open land met boerderijen en weilanden. Voor velen mogen natuur en open ruimte niet verloren gaan, terwijl anderen juist de voordelen van meer bedrijvigheid zien. In ieder geval mogen ontwikkelingen van buitenaf niet ten koste gaan van Zeeland. "De stroom gaat straks naar heel Nederland, maar de lasten zijn hier", zei iemand. Voor jongeren betekent eerlijkheid niet alleen verdeling, maar balans: wat Zeeland draagt, moet zichtbaar terugkomen in Zeeland.

Compensatie vinden ze dan ook vanzelfsprekend, maar niet alleen in de zin van een beloning of vergoeding. Het gaat om balans. Als Zeeland of een specifiek dorp iets bijdraagt aan het land, dan hoort daar iets passends voor terug te komen. Bij een dorp dat veel huisvesting van werknemers verzorgt, hoort andere compensatie dan een dorp dat overlast heeft van de bouw zelf. Jongeren waarschuwen: een oneerlijke verdeling kan zelfs averechts werken. "Iedereen moet er iets aan hebben, anders krijg je scheve gezichten."

Een provincie voor jongeren

We vroegen jongeren niet alleen naar de toekomst van Zeeland, maar ook naar het nu: hoe is het om jong te zijn in deze provincie? Hun antwoorden liepen uiteen. Sommigen vinden Zeeland saai en zouden willen dat er meer te beleven valt. Anderen vinden dat er best veel is, maar dat het niet altijd bereikbaar of betaalbaar is.

Voor jongeren gaat het niet alleen om het aanbod, maar ook om de toegankelijkheid. Zonder rijbewijs en met een beperkt budget ligt veel buiten bereik: een busrit en een bioscoop samen zijn al snel te duur, en weer thuiskomen kan lastig zijn als de bus niet meer rijdt. Los daarvan missen ze ook plekken

om samen te komen, meer activiteiten zoals feesten in de zomer en voorzieningen die echt voor jongeren bedoeld zijn.

Als jongere je thuis voelen in Zeeland vraagt niet alleen om meer aanbod, maar vooral om een andere kijk: hoe kunnen bestaande plekken en voorzieningen ook voor jongeren werken? Zodat er meer ruimte ontstaat voor hen om te leven, niet alleen om te wonen.

Mobiliteit speelt een sleutelrol

Voor jongeren in Zeeland bepaalt mobiliteit dus in hoge mate hoe flexibel ze zijn om dingen zelf te ondernemen. Dat laat momenteel soms veel te wensen over: de bus rijdt vaak niet, de trein is duur en zonder rijbewijs zijn de afstanden groot. Sommige jongeren vertelden dat ze vaak gebracht of gehaald moeten worden door hun ouders, bijvoorbeeld om hun vrienden te zien.

Veel jongeren zeggen dat niet elk dorp alles hoeft te hebben. Ze snappen dat voorzieningen verdwijnen als ze weinig gebruikt worden. Maar juist daarom, zeggen ze: wat er wél is moet goed bereikbaar blijven. "Zorg eerst dat dorpen goed bereikbaar zijn. Dan hoeft niet overal een bioscoop", zei een leerling.

Zo maken ze duidelijk dat bereikbaarheid gaat over meedoen en ruimte om je eigen weg te gaan. Als je ergens zou moeten beginnen om Zeeland aantrekkelijker te maken voor jongeren, dan zou mobiliteit een goed thema zijn.

Concrete ideeën

Natuurlijk bleven jongeren niet alleen bij het abstracte gesprek, maar kwamen ze ook met concrete ideeën. Hieronder volgt een overzicht van wat zij de provincie willen meegeven om Zeeland toekomstbestendiger en aantrekkelijker te maken voor jongeren.

Onderwijs en werk

- Breng universitaire opleidingen (zoals Erasmus) deels naar Zeeland, zodat studenten niet hoeven te verhuizen.
- Organiseer lokale samenwerkingen met universiteiten en hogescholen (satellietlocaties, hybride vormen).
- Creëer meer mbo- en hbo-opleidingen gericht op toekomstige banen in de energiesector.
- Stimuleer grote bedrijven om zich in Zeeland te vestigen, zodat jongeren er een baan kunnen vinden.

Wonen

- Bouw meer starterswoningen specifiek voor jongeren.
- Begin nu al met woningbouwprojecten rondom grote ontwikkelingen zoals de kerncentrales.
- Zorg dat arbeiderswoningen en starterswoningen elkaar niet verdringen.

Compensatie

- Bied extra voorzieningen aan dorpen die overlast ervaren – zoals winkels of sportcentra.
- Geef korting op stroomprijzen voor inwoners van Zeeland.
- Verbeter de infrastructuur: wegen, fietspaden en openbaar vervoer.
- Laat dorpen zelf mee beslissen over hoe compensatie wordt ingezet.
- Regel extra leraren in Zeeland als investering in de regio.

Voorzieningen en vrijetijdsbesteding

- Organiseer meer festivals en zomerfeesten op stranden.
- Richt ontmoetingsplekken speciaal in voor jongeren onder de 18 (bijv. alcoholvrije cafés of jongerencentra).
- Verzorg plekken waar jongeren ook gratis kunnen samenkomen.
- Maak winkelen in Zeeland leuker.
- Maak prijzen voor leuke dingen voor jongeren betaalbaarder. Bijvoorbeeld met een speciaal bioscoopkaartje.

Mobiliteit

- Herstel de jongerendagkaart naar de oude prijs van €8,50.
- Verbeter de betrouwbaarheid van bussen: ze rijden nu te weinig of vallen vaak uit.
- Zorg voor snellere verbindingen tussen dorpen en steden, zodat niet elk dorp alles hoeft te hebben.
- Vervang of verbeter belbussen, die nu als onpraktisch worden ervaren.

Natuur, leefbaarheid en identiteit

- Compenseer verloren natuur bij bouwprojecten door nieuwe natuur aan te leggen elders in Zeeland.
- Bescherm strand, open ruimte en groen als kenmerk van Zeeland.
- Bescherm flora en fauna, ook bij gebruik van koelwater door centrales.

Onderzoeks- verantwoording

Het doel van deze consultatie was om het eerste voorwaardenpakket van de provincie Zeeland aan te scherpen. De uitkomsten moesten de provincie Zeeland meer houvast bieden in de gesprekken met het Rijk over de mogelijke komst van nieuwe kerncentrales.

Uitgangspunten

De consultatie kende daarbij twee uitgangspunten:

1. Inhoudelijke verdieping en concretisering

Het verder verkennen en concreter maken van de voorwaarden, onder andere gebaseerd op de inzichten uit het eerder verschenen Lokaal Impact Rapport.

2. Toegankelijke deelname

Iedereen die dat wilde moest kunnen bijdragen. Daarom zijn verschillende vormen van deelname ingezet, zodat ook mensen die minder vanzelfsprekend deelnemen aan digitale onderzoeken of beleidsprocessen hun stem konden laten horen.

De centrale vraag luidde:

“Als er kerncentrales naar Zeeland komen, hoe kunnen we er dan voor zorgen dat de lusten en lasten daarvan in balans blijven?”

De vijf thema's uit het Lokaal Impact Rapport — *veiligheid en gezondheid, onderwijs en arbeid, ruimte en natuur, sociaaleconomische structuurversterking, en infrastructuur en mobiliteit* — vormden de inhoudelijke ruggengraat van de consultatie. Alle onderdelen, van

scholen tot straatgesprekken, zijn op deze thema's gebaseerd, zodat de opbrengsten inhoudelijk met elkaar konden worden vergeleken.

Consultatievormen

1. Online vragenlijst

Om op een laagdrempelige wijze input op te halen, is een online vragenlijst uitgezet die door 844 inwoners van Zeeland is ingevuld. De vragenlijst stond open voor alle Zeeuwen; reacties van buiten de provincie zijn buiten beschouwing gelaten.

De opzet van de vragenlijst volgde de vijf hoofdthema's uit het Lokaal Impact Rapport en combineerde meerkeuzevragen met de mogelijkheid om toe te lichten. Deelnemers konden aangeven:

- Welk van de vijf thema's zij het belangrijkste vonden voor de toekomst van Zeeland;
- Binnen elk thema wat zij inhoudelijk het belangrijkste vonden, waarbij zij maximaal drie antwoorden konden geven;
- En wat zij in de vragenlijst misten of zelf nog wilden toevoegen.

Daarnaast bevatte de vragenlijst enkele overkoepelende vragen over kansen en zorgen voor de toekomst van Zeeland in bredere zin.

2. Straatgesprekken in zes regio's

Om ook inwoners te bereiken die minder snel deelnemen aan online consultaties, zijn in alle zes Zeeuwse regio's straatgesprekken gevoerd:

- Tholen, Zuid-Beveland (Kapelle)
- Zeeuws-Vlaanderen (Terneuzen)
- Walcheren (Middelburg)
- Noord-Beveland (Kamperland)
- Schouwen-Duiveland (Zierikzee)

In totaal zijn 499 mensen aangesproken over het onderwerp, waarvan met 222 langere inhoudelijke gesprekken zijn gevoerd. De gesprekken vonden plaats op markten en drukbezochte locaties.

3. Jong Zeeland

Er zijn zeven schooldialogen gevoerd op zes scholen:

- Het Goese Lyceum
- Het Ostrea Lyceum (hier vonden twee dialogen plaats – dit was nodig voor de deelname van het Ostrea Lyceum vanwege het curriculum en de klasstructuur)
- Het Hoornbeeck College
- Het Reynaert College
- Scalda
- Het Scheldemond College

In totaal namen 131 jongeren deel, verspreid over wvo-, havo- en mbo-niveaus.

4. Professionele dialoog

Parallel aan de gesprekken met inwoners en jongeren is een professioneel spoor uitgevoerd met vertegenwoordigers uit het onderwijs, zorg, bedrijfsleven, energie, natuur, toerisme en bestuur. Met hen is verkend wat er geregeld moet zijn om de mogelijke komst van nieuwe kerncentrales verantwoord mogelijk te maken, en hoe samenwerking tussen partijen kan worden geborgd.

Werkwijze, vraagstelling, gespreksbegeleiding
De consultatie had twee doelen: zoveel mogelijk Zeeuwen de kans geven om mee te praten, en tegelijk inhoudelijke input ophalen over vaak complexe, technisch geladen voorwaarden. Dat vroeg om een zorgvuldige aanpak. De thema's vroegen immers om kennis die niet iedereen vanzelf

paraat heeft, terwijl de gesprekken juist begrijpelijk en uitnodigend moesten blijven.

Daarom hebben we bij elke vorm van consultatie – de professionele dialogen, jongerendialogen, straatgesprekken en de online vragenlijst – zorgvuldig gekeken hoe we informatie konden vertalen naar toegankelijke en aansprekende vraagstellingen. Steeds met hetzelfde uitgangspunt: de gesprekken moesten inhoud opleveren waarmee de voorwaarden verder konden worden gebracht, maar tegelijk toegankelijk blijven voor zo veel mogelijk deelnemers.

Om dat ook in de praktijk goed te laten werken, hebben we uitsluitend gewerkt met ervaren gespreksbegeleiders die toegerust zijn om op toegankelijke wijze dialogen te voeren over complexe onderwerpen.

Jongerendialogen

Abstracte thema's zoals kernenergie of sociaaleconomische structuurversterking sluiten niet vanzelf aan bij jongeren. Dit komt niet doordat ze te moeilijk voor hen zijn, maar omdat ze vaak nog ver van hun leefwereld afstaan. Daarom hebben we die thema's doorvertaald naar herkenbare onderwerpen.

Zo vertaalden we bijvoorbeeld het thema arbeidsmarkt en onderwijs naar een gesprek over of jongeren al wisten wat ze later wilden doen qua werk of studie. We namen extra tijd voor toelichting en vragen, zodat iedereen goed kon meepraten, en lieten veel ruimte voor eigen interpretatie van de vraagstelling om hun eigen belevingen nog meer centraal te stellen.

Online vragenlijst

De online vragenlijst bood inwoners een eenvoudige manier om aan te geven welke voorwaarden zij belangrijk vonden en wat nog miste, zonder dat ze zich eerst door ingewikkelde beleidsstukken hoefden te werken.

Om dat te bereiken zijn de bestaande voorwaarden herschreven in korte, verhalende teksten, zodat deelnemers de informatie gemakkelijk tot zich konden nemen. Vervolgens konden ze aangeven wat zij het belangrijkste vonden en aanvullende onderwerpen aandragen die nog niet in de lijst stonden.

Straatgesprekken

Ook bij de straatgesprekken was het belangrijk dat iedereen kon meedoen - van toevallige voorbijgangers tot geïnteresseerde inwoners. Daarom kozen we voor een infoquête: een combinatie van straatgesprek, vragenlijst en directe interactie.

Met een flexibele vraagrouting konden gespreksleiders het kennisniveau inschatten, extra uitleg geven of vervolgvragen stellen die aansloten op iemands kennis en interesse. Waar nodig werd de context toegelicht, zodat ook minder ingevoerde deelnemers goed konden deelnemen aan het gesprek.

Professionele dialogen

De professionele dialogen verliepen volgens de vijf thematische vraagstellingen. Deelnemers konden aansluiten bij de onderwerpen die hen interesseerden. De opzet bood ruimte voor verschillende invalshoeken zonder dat consensus nodig was. Zo konden deskundigen vanuit hun eigen domein bijdragen aan een gedeeld, inhoudelijk onderbouwd beeld van wat Zeeland nodig heeft.

Maatschap voor Communicatie:
hét strategisch adviesbureau voor
communicatie & participatie